

УДК 343.341

DOI <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2019.5.43>**Валерія Докучаєва,***студентка міжнародно-правового факультету**Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*

БАНДИТИЗМ ЯК ЗЛОЧИННЕ ДІЯННЯ, ЩО ХАРАКТЕРИЗУЄТЬСЯ ОСОБЛИВОЮ СУСПІЛЬНОЮ НЕБЕЗПЕЧНІСТЮ

Стаття присвячена аналізу поточного становища щодо кримінально-правового розуміння та регулювання відповідальності за бандитизм в Україні, його кримінологічного змісту, рівня його суспільної небезпечності задля приведення цих питань у відповідність до об'єктивних реалій сьогодення.

Ключові слова: бандитизм, кримінальна відповідальність, злочинна організація, напад, озброєність, стійкість.

Постановка проблеми. Рівень бандитизму як виду суспільно небезпечного діяння, його динаміка, географічна поширеність та інші показники зумовили необхідність удосконалення вже наявних та розроблення нових, сучасних підходів до вирішення питань протидії бандитизму та боротьби з цим явищем задля його локалізації, нейтралізації та ліквідації в державі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій з даної теми. Організована злочинність корисливо-насиленницького спрямування є натеper однією з найбільших загроз для системи внутрішньої безпеки, життя та здоров'я, майна громадян будь-якої держави.

Рівень цього виду злочинності, його динаміка, географічна поширеність та інші показники говорять про те, що ця проблема повинна посісти одне з найперших місць щодо нагальності свого вирішення як у наукових колах, так і в практичній сфері.

Основною причиною такої ситуації є те, що за часів колишнього Радянського Союзу взагалі вважалося за необхідне і належне заперечення будь-якого факту щодо, власне, самого існування організованої злочинності на його теренах. Політична кон'юнктура того часу диктувала неможливість існування подібних негативних явищ в умовах тодішнього суспільства.

Однак, незважаючи на це, в рамках багатьох теоретико-методологічних досліджень окремі автори все ж намагалися звернути увагу на специфічні за своїм змістом кримінально-правові та кримінологічні аспекти окремих збройних нападів, що вчинялися організованими групами осіб. Відомими авторами таких наукових праць в Україні є Ю.В. Александров, Г.В. Андрусів, П.П. Андрушко, В.Ф. Антипенко, М.І. Бажанов, Ю.В. Баудлін, В.І. Борисов,

В.В. Василевич, М.В. Володько, В.В. Голіна, В. К. Грищук, І.М. Даньшин, С.В. Дьяков, С.О. Єфремов, А.П. Закалюк, А.Ф. Зелінський, Я.Ю. Кондратьєв, М.Й. Коржанський, В.Ф.Крашаниця, Г.Г. Криволапов, В.І. Курляндський, В.І. Лебеденко, П.С. Матишевський, В.О. Навроцький, Д.Й. Никифорчук, В.В. Петров, Ю.В. Солопанов, В.В. Сташис, С.І. Тихенко, В.П. Тихий, В.О. Туляков, Є.А. Худяков, В.І. Шақун, С.С. Яценко та інші, а серед російський вчених – С.В. Ванюшкін, А.І. Долгова, В.В. Лунєєв та інші [1, с. 11].

Така увага значної кількості провідних науковців до вказаної проблематики є не випадковою, адже докорінні зміни в економічній, соціальній та інших сферах українського суспільства, що відбулися наприкінці минулого століття, призвели до значного зростання рівня організованої злочинності взагалі і бандитизму зокрема, тоді як кримінально-правове регламентування відповідальності за цей вид злочину та кримінологічний зміст його розуміння були і деякою мірою залишаються й натеper не досить чіткими й прозорими для однакового тлумачення та практичного застосування правоохоронними органами.

Крім цього, в чинному Кримінальному кодексі України з'явилися нові види злочинів, схожих за своїм змістом з бандитизмом (зокрема, створення злочинної організації), що вимагає проведення порівняльного дослідження вказаних аспектів.

Тому кримінально-правове регламентування відповідальності за такий вид злочину, як бандитизм, та розуміння його кримінологічного змісту були і деякою мірою залишаються й сьогодні не досить чіткими й прозорими для одноманітного тлумачення та практичного застосування правоохорон-

ними органами. Особливу суспільну небезпеку становлять злочини, які здійснюються організованими, стійкими, озброєними групами – бандами: вбивства, в тому числі за наймом, захоплення заручників, викрадення людей, вимагання, розбійні напади.

Цілі статті – аналіз різноманітних способів створення політичних та соціально-економічних умов, які сприятимуть подоланню бандитських проявів, на основі системних підходів у боротьбі з бандитизмом.

Виклад основного матеріалу. Створення правової держави, демократизація суспільства, економічні та політичні перетворення можливі тільки у тому разі, коли будуть здійснюватися рішучі дії у боротьбі зі злочинністю. Протидія організованій злочинності, зокрема бандитизму, залишається актуальною і сьогодні. Це питання є ще більш актуальним тому, що вбачається тенденція до збільшення кількості осіб, які притягуються до кримінальної відповідальності за бандитизм на території України.

Високим залишається такий показник, як середньостатистична кількість учасників однієї банди, стають більш різноманітними об'єкти бандитських нападів, збільшується географічно-територіальна поширеність однієї банди, спостерігається тенденція до концентрування бандитських угруповань навколо промислово розвинутих центрів України [2, с. 167].

Відповідно до ст. 257 КК України бандитизм – це організація озброєної банди з метою нападу на підприємства, установи, організації чи на окремих осіб, а також участь у такій банді або у вчинюваному нею нападі [3].

У свою чергу, бандою визнається стійка озброєна група з трьох і більше осіб, які попередньо зорганізувалися для вчинення нападів на підприємства, установи, організації будь-якої форми власності або окремих осіб [4, с. 3].

Нинішній бандитизм не посягає на основи державного і суспільного устрою, його підвалини, тому його не можна назвати державним злочином. Як показує вивчення судової практики останніх років, бандитизм завжди відбувається з метою незаконного заволодіння майном, чим заподіює шкоду суспільним відносинам, що виникають із приводу схоронності і нормального функціонування різних видів власності, а також суспільним відносинам, спрямованим на охорону особистої фізичної недоторканості особи, її права на життя [2, с. 163].

Саме тому з бандитизмом як соціально-правовим явищем необхідно вести боротьбу насамперед за допомогою соціальних заходів.

Бандитизм – це груповий, «колективний» злочин. Необхідно протиставити груповій злочинній мотивації позитивну перспективу діяльності, дати потенційним учасникам банд альтернативу у виборі лінії поведінки.

Таким чином, загальносоціальне запобігання бандитизму полягає в тому, що передбачена стратегія соціально-економічного розвитку країни повинна враховувати і відсікати ті детермінанти, які тісно пов'язані із соціальною та економічною сферами життя людей. Це можуть бути заходи загального удосконалення способів управління процесами приватизації державної власності, що й здійснюється нині, більш вагома державна підтримка «малого» і «середнього» бізнесу з метою заохочення громадян до ведення такої діяльності в межах законодавства України, захист малозабезпечених прошарків населення, удосконалення правового регулювання суспільних відносин, які, якщо будуть недостатньо врегульованими, можуть відігравати криміногенну роль у проявах організованих форм злочинності [5, с. 108].

Важливим моментом у створенні умов для подолання вчинення бандитизму виступає саме політична воля держави. Це означає, що держава, влада готові послідовно здійснювати рішучі дії, спрямовані на виявлення і притягнення до кримінальної відповідальності організаторів і активних членів банд.

Також можливе введення активних контрзаходів під час припинення бандитизму на індивідуальному рівні, так звані заходи переконання стосовно конкретних учасників банд. Таке переконання полягає у схиленні до дієвого каяття, до припинення злочинної діяльності, до добровільної відмови від участі у нападі банди.

Так, наприклад, за вчинення бандитизму у ст. 257 КК України не передбачено спеціального виду звільнення від кримінальної відповідальності, тоді як у ч. 2 ст. 255 КК України – заохочувальній нормі – вказано таке звільнення.

Отже, звільняється від кримінальної відповідальності особа, крім організатора або керівника злочинної організації, за вчинення злочину, передбаченого ч. 1 ст. 255 КК України, якщо вона добровільно заявила про створення злочинної організації або участь у ній та активно сприяла її розкриттю.

Проте така редакція ч. 2 ст. 255 КК України не сприяє ефективній протидії діяльності злочинних організацій, оскільки позитивні наслідки для злочинця (звільнення від кримінальної відповідальності лише за вчинення злочину, передбаченого ч. 1 ст. 255 КК України) є незначними порівняно з негативними наслідками (притягнення до кримінальної

відповідальності за вчинення всіх інших злочинів у складі злочинної організації та можлива помста членів злочинної організації за їх викриття) [6, с. 278].

Було б доцільно звільняти за будь-який злочин невеликої або середньої тяжкості і за необережні тяжкі злочини, адже бувають ситуації, коли дехто з учасників не має прямого умислу на вчинення тяжких злочинів, – у такому випадку суд зобов'язаний звільнити відповідних осіб від кримінальної відповідальності [7, с. 46].

Добровільність заяви про створення злочинної організації або участь у ній означає вчинення цих дій із різних мотивів, але з власної волі та з усвідомленням об'єктивної можливості й надалі брати участь у ній. Саме тому введення відповідних змін дало змогу належним чином підтвердити і реалізувати завдання кодексу, яке передбачено ст. 1 КК України, а саме запобігання злочинам, передбаченим ст. 257 КК України [8, с. 65].

Висновки

Підсумовуючи вищевикладене, можна стверджувати, що як злочинне діяння бандитизм характеризується особливою суспільною небезпечністю, це проявляється в тому, що банда, яка є особливим видом злочинного угруповання, що володіє зброєю, загрожує основам громадської безпеки.

Окрім цього, його особлива небезпека проявляється і в тому, що він здебільшого посягає на цілий комплекс найбільш значимих соціальних цінностей, таких як життя і здоров'я людей, державна і приватна власність, нормальне функціонування фінансових, господарських, управлінських структур

Стаття посвячена аналізу поточного положення стосовно кримінально-правового розуміння і регулювання відповідальності за бандитизм в Україні, його кримінологічного змісту, рівня його суспільної небезпечності для приведення цих положень в відповідність з об'єктивними реаліями.

Ключевые слова: бандитизм, уголовная ответственность, преступная организация, нападение, вооруженность, устойчивость.

The article is devoted to the analysis of the current situation regarding criminal legal understanding and regulation of responsibility for banditry in Ukraine, its criminological content, the level of its social danger in order to bring these provisions in line with the objective realities of the present.

Key words: banditry, criminal liability, criminal organization, attack, weaponry, stability.

й інститутів, органів правосуддя. Для того, щоб була можливість попередити такі злочинні діяння, потрібно вносити зміни і доповнення щодо заохочувальних норм, зокрема щодо можливого включення заохочувальної норми у ч. 2 ст. 257 КК України.

Список використаних джерел:

1. Бедриківський В. В. Кримінологічна характеристика та заходи запобігання бандитизму : автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Київ, 2010. С. 11–12.

2. Голіна В. В. Кримінологічні та кримінально-правові проблеми боротьби з бандитизмом: соціально-правове і кримінологічне дослідження : монографія. Харків : Регіон-інформ, 2004. 210 с.

3. Кримінальний кодекс України від 05 квітня 2001 р. / Верховна Рада України. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>

4. Про практику розгляду судами кримінальних справ про злочини, вчинені стійкими злочинними об'єднаннями : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 23 грудня 2005 р. № 13. Вісник Верховного Суду України. 2006. № 1. С. 2–6.

5. Куц В. Озброєння банди як складова її організації та функціонування. Науковий часопис Національної академії прокуратури України. 2017. № 1 (13). С. 107–113.

6. Голіна В.В., Головкін Б.М. Кримінологія: Загальна та Особлива частини. Харків: Право, 2014. 513 с.

7. Іваненко І. В. Аналіз національного законодавства про боротьбу з бандитизмом. Вісник Верховного Суду України. 2002. № 6 (34). С. 45–47.

8. Іваненко І. В. Бандитизм: історично-правова характеристика. Актуальні проблеми держави і права: 36 наук. праць. Одеса: Юридична література, 2002. Випуск 15. С. 64–69.